

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 Din

za pol leta 30 Din

za vse leto 60 Din

Posamezne številke 1.50 Din

V z a m e j s t v o celoletna naročnina 90 Din

Ljubljana, 15. oktobra 1937.

Upravištvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštnočekovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadružna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Ob rojstvu Slovenskega društva

Na obletnico plebiscita smo dobili ustanovo, kakršno si dobri Slovenci že dolgo želijo. Vzroki usodnega poraza na Koroškem so vzroki slovenske nesreče sploh. Menimo, da se je novo društvo rodilo prav iz volje, da premaga notranje ovire naše zunanje nemoči. Kakšna velika in odgovorna naloga! Vsako ponosno slovensko srce peče, da je v nas tako malo samozvesti in da smo tako malo pripravljeni na dogodke, ki prihajajo.

Našli so se ugledni Slovenci raznih naziranj in poklicev, da si podajo roke k skupnemu delu in nam pokažejo, da je tako delo mogoče brez načelnih kompromisov, kjer je nekaj duhovne širine, dobre volje in čistega hotenja.

Ne pretiravamo, če trdimo, da gre za poizkus zgodovinske važnosti. Zato iz srca želimo, da bi uspel.

Vodstvo Slovenskega društva nam je na našo prošnjo dalo na razpolago sledeče sporočilo za javnost:

Sporočilo Slovenskega društva

Ustanovni občni zbor Slovenskega društva se je vršil v soboto, 9. t. m. zvečer in v nedeljo, 10. t. m. dopoldne v mali dvorani Zbornice za trgovino, obrt in industrijo v Ljubljani. Udeležilo se ga je okrog 100 povabljenih iz vse Slovenije. V soboto je zborovanje začel in vodil dr. Anton Slodnjak, ki je orisal, kako in iz katerih nagibov je nastalo društvo, katerega pravila je oblast potrdila dne 12. junija 1937. V obširnem predavanju je nato Rudolf Mencin razložil njega idejne osnove in vodilne naloge. Občni zbor je v nadaljnjem sprejel in potrdil pravila ter poslovnik, nakar so vsi navzočni pristopili v društvo, katerega naloga je po pravilih, da zbira slovensko razumništvo na narodni, vsako strankarsko politiko izključujoči osnovi k skupnemu delu za neoviran napredek slovenskega naroda. — V nedeljo je vodil zborovanje Franc Koblar, ki je posvetil najprej nekaj besed žalostni obletnici koroškega plebiscita. Po izčrpnem referatu J. Žigona o delovnem programu društva s posebnim ozirom na prvo leto so sledile volitve. Izvoljeni so bili v upravni odbor: Albrecht Fran, dr. Bevk Jože, dr. Furlan Boris, Jeršič Miro, Kočbek Edo, Koblar Franc, Mencin Rudolf, dr. Mrak Anton, dr. Slodnjak Anton, Sovrè Anton, Šolar Jakob, Udè Lojze, dr. Vogelšek Anton, Žigon Joka, dr. inž. Žumer Matija; za namestnike dr. Brečelj Marjan, Hartman Lojze, Košak Vinko, Vodnik France, dr. Zwitter Franc; v nadzorstvo dr. Lončar Dragotin, dr. Josip Regali, primarij dr. Josip Pogačnik, Veselko Maks, dr. Alojz Vrtačnik.

Za zaključek je občni zbor sprejel naslednje vodilne sklepe:

»V današnji stiski slovenstva vidimo rešitev v tem, da zdramimo in združimo vse sile ter jih smotrno zastavimo za svoboden razvoj našega naroda.

Temu namenu bomo služili kot živa, na vse strani neodvisna skupina, ki naj raste iz spoznanja, da je avtonomnost vsega slovenskega duhovnega in tvarnega življenja osnovna nujnost.

Zato bomo zbirali v svojem društvu ljudi, ki čutijo globoko slovensko, ki izhajajo iz istih podstav in ki bodo nevezani na katerekoli zunanje ozire podrejali vse svoje javno delovanje slovenski stvari, kakor jo društvo umeva.

V skupnem delu hočemo ustvariti slovenski program in se prizadevati, da ga po načrtu in s sodelovanjem vseh poklicanih ustanov ter delavcev postopoma izvedemo. Pri tem ne pozabimo rojakov zunaj slovenske domovine in poskrbimo, da z organizirano propagando pridobimo prijateljev tudi za mejami. Doma pa onemogočimo nasprotnike slovenske avtonomne misli z jasnostjo idej, s silo prepričanja in z odločnostjo dejanja.

Za svoboden razvoj Slovencev je odločilnega pomena, da zavlada v sožitju narodov in držav ideja enakopravnosti malih narodov, da zmaga ljudska misel nad avtoritarno, človečnost nad surovo silo. Nasproti imperialističnemu nacionalizmu postavljamo svoje pojmovanje naroda in države: v narodu vidimo najvažnejšo na naravni osnovi po zgodovinski usodi izoblikovano kulturno občestvo, ki se zaveda svoje samobitnosti, v državi organizacijsko obliko, ki naj mu služi.

Zunanja veljava naroda je izraz njegove notranje moči, slovensko vprašanje današnjega dne, zlasti vprašanje našega moralnega zdravja, vprašanje možatega, svojemu narodu do konca zvestega razumništva. Zato se bomo z zgledom in besedo bojevali za resnico in poštenje v javnem življenju.

Nemška propaganda

(Dopis z naše severne meje)

Medtem, ko se naši listi preklajajo za malote, je pa naš narodni sovražnik na delu zoper nas z vso vnetostjo in nič manjšo spretnostjo in krepkostjo. In solidarni so si v tem delu in boju zoper nas nemškutarji, heimwehrovci in hitlerjanci.

Slovenci, ali ne vidite nevarnosti, ki nam preti s strani teh nemških parazitov — agitatorjev? Ali ste že pozabili nemški bič, s katerim so nas bili in katerega so neprestano vihteli nad nami, ko smo bili brezpravni hlapci nemštva, izkoriščani do skrajnosti? Ni li dovolj žalostno, da se, ko se naši bratje koroški Slovenci sistematično ponemčujejo, niti ne zganemo za njih zaščito, nasprotno, da celo tu na naši svobodni zemlji odpiramo pot ponemčevanju? Dovolj je že propagande in to neovirane po radiu, a tu naj dopuščamo nekaznovano propagando po nemških nacionalističnih agitatorjih? Ali ni za take ljudi, ki so naši državljani, kazni po zakonu, a za zamejce kratek proces — kazen in izgon?

Čemu mirno gledamo razvoj nemštva in nemškutarstva, posebno v Sloveniji, kjer so mu dani vsi pogoji? Čemu so narodna društva? Mar li za samo besedičenje in kričanje, brez resne in smotrne propagande in utrjevanja narodne zavesti? Geslo nam bodi v boj za zatiranje nemškutarstva in sicer z dejanji! Že davno je dolžnost vseh narodnih društev in zasebne iniciative, da očistijo in iztrebijo iz svoje srede tiste, ki se spretno skrivajo pod krinko tega ali onega društva kot koristolovci in izkoriščevalci, da ostanejo člani res tisti, ki so tudi za časa pokojne Avstrije bili res zavedni Slovenci — ter skupno nastopijo v borbi proti nemštvu in hitlerjanstvu. Ne smemo biti prizanesljivi in popustljivi proti tem ljudem, kajti se poslužujejo za zatiranje slovenskih manjšin najbolj nasilnih in krutih sredstev, čeprav kričijo, da so oni kulturni narod. Nič obzirov! V svesti si moramo biti, da gre za naš obstoj in svobodo.

Zahtevamo od odločujočih, da podvzamejo odločne korake za zatiranje nemške propagande in nemškutarstva sploh.

Sporazum med Srbi in Hrvati

V Zagrebu je bil 7. t. m. sestanek delegatov združene opozicije pod predsedstvom dr. Vladka Mačka. Na tem sestanku so delegati ugovorili, da je dosežen popoln sporazum med predstavniki srbskega in hrvaškega naroda. Tekst je bil sporočen javnosti preteklo soboto dne 9. t. m.

Besedilo sporazuma:

Hrvaška kmečka stranka in Samostojna demokratska stranka, združeni v Kmečko-demokratski koaliciji, ter Narodno radikalna stranka, Demokratska stranka in Zemljoradniška stranka so utrdile naslednji sporazum:

I. Stojč na principu demokracije, imamo narodno suverenost za jedro vsake državne organizacije in narod za izvir vsake javne oblasti.

II. Ustava z dne 28. junija 1921 je bila sprejeta brez Hrvatov, ustava z dne 3. septembra 1931 nima moralne obveznosti, ker je v nasprotju z osnovnimi demokratičnimi načeli in je bila sprejeta ne samo brez Hrvatov in proti Hrvatom, marveč tudi brez Srbov in proti Srbom. Vlada, ki temelji na enostransko uveljavljeni ustavi in ki se opira le na navidezni parlament, nima nikake avtoritete ne med Hrvati in ne med Srbi.

III. Soglasni smo, da je neizogibno potrebno, da se uvede nov ustavni red, ki bo zasnovan na načelih ljudske vladavine in se bo ustvaril kot skupno delo Srbov, Hrvatov in Slovencev.

IV. Naše stranke se zavedajo, da zastopajo tudi hrvaški in srbski narod in stoji na stališču, da je napočil zadnji čas, da se za vselej prelomi z vsemi nedemokratičnimi sistemi in režimi ter se omogoči Srbom, Hrvatom in Slovincem sporazumna organizacija državne skupnosti v enako zadovoljstvo Srbov, Hrvatov in Slovencev.

V. Edina pravilna pot do tega namena je, da prevzame državno upravo ljudska vlada, sestavljena iz predstavnikov vseh političnih strank, ki imajo dejansko oporo v ljudstvu. Takšna vlada bi morala skupno s krono na dan prevzema uprave:

1. razglasiti začasni osnovni zakon Jugoslavije, s katerim se obenem odpravi ustava z dne 3. septembra 1931. Ta osnovni zakon bo obsegal glavna načela države in veljal do uveljavljanja nove ustave. V osnovni zakon pridejo naslednje odredbe: da je Jugoslavija nasledstvena ustavna in parlamentarna monarhija; da v Jugoslaviji vlada kralj Peter II. iz dinastije Karadjordjevičev; da izvršuje do njegove polnoletnosti kraljevsko oblast namestništvo; da so državljanske in politične svoboščine zaščitene in da je zagotovljen parlamentarni sestav vladavine in slednjič, da bo ustavodajna skupščina sprejela ustavo z večino, v kateri mora biti večina Srbov, večina Hrvatov in večina Slovencev, narodnih poslancev ustavodajne skupščine.

2. Istega dne razglasiti pravičen in demokratičen volilni red in razpisati volitve za ustavodajno skupščino. Vlada mora dati vsa poročila, da bodo volitve za ustavodajno skupščino izvedene svobodno in da bo prava narodna volja prišla do polnega izraza. Vlada bo odgovorna pred ustavodajno skupščino po načelih parlamentarizma.

VI. Navedene stranke ustvarjajo v duhu te soglasnosti blok za skupni boj za uresničenje političnega in državnega programa, ki ga obsega ta sporazum.

Zagreb-Beograd, 8. oktobra 1937.

Dr. Vladko Maček, Adam Pribičević, Aca Stanojević, Ljuba Davidović, Jovan M. Jovanović.

Koledar dveletke po uradnih obvestilih

(Dalje)

8. 11. 1936: V polemiki s »Slovenec« potrdi »Jutro«, da stoji jugoslovenski nacionalisti na demokratski ideologiji. (Stati na kom ali čem pomeni tistega ali tisto ob tla tiščati). O tem piše »Jutro« pod naslovom »Enkrat ima tudi »Slovenec« prav«. — Izve se, da je čestital dr. Kramer 51 izvoljenim županom k izidu volitev. »Jutro« pristavlja, da je dr. Kramer dodatno, to je na osnovi dodatnih poročil, čestital še številnim drugim županom. — Dr. Korošec se mudi v Zagrebu in sprejme časnikarje, katerim izjavi, da ni sentimental. Zaradi tega ne gleda na dogodke kot mesec enkrat mrko, drugič prijazno. Vendar nima toplejše želje, kot te, da sklene politično kariero tako, da bodo zadovoljni Hrvati z državo in z njim. — Dr. Maček je v avdienci na Brdu.

9. 11. 1936: Listi poročajo o govoru dr. Budisavljevića v Osijeku pod naslovom »Hrvaško vprašanje more rešiti samo ustavodajni državni zbor, sestavljen iz svobodno izvoljenih ljudskih zastopnikov«.

12. 11. 1936: Minister Gjura Janković govori na večerji JRZ v Belgradu o pomenu osebnosti dr. M. Stojadinovića. Primerja ga s Pasteurjem. — Ban državnozbornih volitev 5. 5. 1935 dr. Puc išče stikov z belgrajsko združeno opozicijo na podstavi opredelitve k staroradikalom. Ali je v ta namen predložil vodstvu združene opozicije kliseje, ki jih je ukazal svetiti v reklamne namene po vseh kinematografih Slovenije za seznam Boška Jevtića, ni znano.

15. 11. 1936: V gasilski zvezi dravske banovine se vršijo izdatne spremembe. — JNS se odloči organizirati mladinske organizacije. — Z Jesenic odpotujejo od vodstva tovarne KID izbrani delavci v Nemčijo na ogled.

16. 11. 1936: Tržaški »Piccolo« objavlja članek o dr. Stojadinoviću, ki ga oznamuje kot največjega jugoslovenskega državnika po Pašiću.

17. 11. 1936: Uvodnik »Jutra« ima po daljšem času naslov »Odkrita beseda« in se pristržno veseli uspehov napredne in nacionalne misli pri občinskih volitvah v Sloveniji. — Za dodatne občinske volitve v 80 občinah, razpisane za dan 6. decembra, se vrši živahen boj. — Iz JNS izstopijo spet trije nadaljnji udje glavnega odbora stranke.

21. 11. 1936: Zaradi delnega napredovanja sporazuma med belgrajsko opozicijo in med KDK podarjajo krogi in listi JRZ, da more ustvariti sporazum edinole JRZ in nihče drugi. Istega mnenja sta »Slovenec« in dr. Voja Janić, pop in poslanec.

22. 11. 1936: V slavnostni dvorani banske uprave v Novem Sadu predava Dimitrije Ljotić o »Zboru«. Senzacija predavanja povzroči Milan Vapa, ki preseneti povabljenе goste z izjavo pristopa k »Zboru«. — Pri občinskih volitvah v zetski banovini zmaga na celi črti JRZ. — Pred sarajevskim upravnim sodiščem teče 50 pritožb zaradi občinskih volitev v vrbaski banovini, 170 pritožb zaradi občinskih volitev v drinski banovini.

24. 11. 1936: »Slovenski Narod« omenja, da je bilo predavanje poslanca Ivana Mohorića »O Sloveniji, ki tiči še globoko v krizi« pravi dogodek.

25. 11. 1936: »Slovenec« poroča pod naslovom »JRZ si osvaja državo« o izidu volitev v zetski in savski banovini, poudarjajoč, da je dobila JRZ

v savski banovini 54% občin v roke. Uradni brzojav Avale pa opozori, da gre tu le za 60 občin, v katerih so bile izvršene volitve; od teh 60 občin je dobila JRZ 52 občin. Znano je, da savska banovina ne šteje 60 občin. — Po poročilih listov sta občinska svetovalca Likar in Kralj predlagala na seji mestnega sveta v Ljubljani, da se mestni svet izreče za spremembo volilnega zakona v mestne občine in razpis volitev. Ker sta zahtevala nujnost, je v imenu večine odklanjal nujnost dr. Kamušič, češ da sicer ne odobrava sedanjega volilnega reda, vendar ni potrebno, da bi večina še enkrat poudarila svoje, tako in tako splošno znano demokratično zrelisče. Razen tega baje gospodje, ki so sedeli že prej v mestnem svetu, niso imeli smisla za take zahteve. Nujnost je bila zaradi tega odbita. — Po ovinku izvemo, da je prenehal izhajati uradni list JNS »Jugoslovenski glasnik«, in sicer kljub velikemu odzivu »posebno v srbskih krajih«, ker ni bilo mogoče redno izhajanje in ker so obstajale celo pri dostavi zapreke. »Samouprava« zavrača očitek, da bi bil ta list prenehal izhajati zaradi cenzure, če bi pa bilo to res, je temu kriv tiskovni zakon, ki so ga napravili izdajatelji lista. Mišljen je namreč dopolnilni tiskovni zakon z dne 6. 1. 1929.

27. 11. 1936: Za volitve v Trgovsko zbornico v Ljubljani, ki bodo dne 29. 11. tega leta, je sklenjen sporazum med tradicionalnimi strujami v tej zbornici, naperjen proti obrtnikom, ki so pripadniki samostojnih obrtniških zbornic.

28. 11. 1936: Urednik »Slovenskega gospodarja« Rešetar piše Jurju s pušo, naj jo dvigne in »zadene v srce uredbo o likvidaciji kmečkih dolgov.

D. L.:

Iz poljske zgodovine

(Nadaljevanje)

General Paškiewicz je dobil naslov kneza varšavskega in postal carjev namestnik v kraljestvu. Kakor vsaka despotična in absolutistična vlada, tako je tudi ruska delila plačila in odlikovanja vsem tistim, ki so se ji izkazali količkaj hvaležne in ovajali vstajnike. Število vohunov se je pomnožilo, da je bilo sploh neznosno življenje v Poljski, zlasti še v Varšavi, kjer so sezidali citadele, da bi lahko strahovali »uporne« Poljake. Glavne vstajnike so obsodili na smrt, jih streljali ali obešali, ogromna množica inteligence pa je bila pregnana v Sibirijo ali pa konfinirana po nezdravih krajih pod najstrožjim nadzorstvom. Premoženje tistih, ki so si z begom rešili življenje, so konfiscirali, orožje se je pobralo vsem Poljakom; a gorje tistemu, pri katerem so ga našli!

Car Nikolaj, ki je imel politični prestopnik za največji zločin na svetu, je še štiri leta po vstaji zagrozil neki poljski deputaciji, da bo dal streljati s citadele na Varšavo in jo spremenil v prah in pepel, če bi se upal zopet kdo upreti njegovim ukazom in skrbeti za osvoboditev domovine. Poljaki se morajo prištevati srečnim ljudem, da smejo živeti pod Rusijo in uživati njeno varstvo.

Splošen namen ruske okupacije pa je bil, da izenači, ali kakor pravimo v moderni dobi, »uni-

ficira« Poljake z Rusi. Ustavo, ki jo je dal car Aleksander, so odpravili, ostalo je samo ime »Kraljevina Poljska«, kakor v zasmeh vsej Evropi. Dežela pa je postala plen raznih ruskih namestnikov, guvernerjev, žandarmerije in policije, ki je bila znana po svoji krutosti. Najhujši udarci pa so bili, da so Poljake kolonizirali po drugih krajih, a na poljsko ozemlje so premeščali Ruse; vsiljevali Poljakom pravoslavje, uniate preganjali in jim zapovedovali, da morajo zopet prestopiti v pravoslavje; da so posebno gledali, da se Poljaki niso seznanjali z zahodno evropsko kulturo; da so sploh gledali, da narod zaostaja v kulturi in se »unificira« z ne posebno veliko takratno rusko kulturo.

Car Nikolaj je 45.000 poljskih plemiških rodbin oddaljal iz poljsko-ruskih gubernij v stepe okoli Črnega in Azovskega morja, da bi tako oslabil te kraje. To se je godilo skrivoma, javno pa se je govorilo, da je hotel tem ubožnim rodbinam varno pomagati. Posestva teh ljudi so pa dobili ruski generali in uradniki ali pa odpadniki in petolizniki.

Kako so trpeli Poljaki v kulturnem oziru, ni mogoče popisati. Zelo težko je bilo dobiti potne liste za potovanja v zahodnoevropske kraje, še hujše za Poljake, kakor je bilo že za Ruse. Strogo pa

Po časniški in slikarski razstavi na ljubljanskem velesejmu

(Iz negovorjenega govora)

Motto: Iskal sem te zunaj sebe, pa te nisem našel, ker si bila že vsa v meni, čeprav tega še nisem mogel vedeti. —

Prosim, naj povem precej, da se ne bom preveč spuščal v analizo naše ali tujih književnosti. Ne bom; premalo me je za to, saj nisem poklicen knjižni zgodovinar, niti ne kritik, estet na sebi; kar lepo po domače bom skušal pokazati, kaj je poglobljeno gibanje književnosti sploh, današnje pa še posebej. Pa tudi s tem ne bom bobnal do najglobljega dna, podčrtal bom le tisto, kar se mi zdi najznačilnejše.

Ko smo živeli še v politični odvisnosti, je bilo potrebno, da je narod v spisih svojih pisateljev kazal svojo samobitnost, svoje izražene značaje, verujoče v neodvisnost, svoj poseben način življenja, vse to pa zato, da vsaj v umskem kraljestvu knjištva obnovi krepak, svoboden in samorasel lik, ki ima pravico do prostora v družbi in v kulturni tekmi drugih narodov.

Tačas je vsaka naša knjiga, ko je izšla, pomenila znamenit dogodek, ne samo med srednjšolsko mladino, ki je bila najidealnejša oboževalka in spoštovalka in tudi pospeševalka slovenske knjige, dogodek je bila uradnikom, duhovnikom in učiteljem, pa tudi trgovcem in obrtnikom in ne v zadnji vrsti našim kmetom, ki knjige niso le spoštovali, marveč so jo tudi kupovali in spridoma brali.

Mnogo jih je med Vami, ki mi lahko izpričate, da ne pripovedujem pravljic.

A kako je danes? Kako je slovenski knjižni danes?

Krivični bi bili, če bi malodušno tarnali, češ, propadamo, vse gre v nič, kultura, vzori, izročilo, vse, vse, kakor se cmerijo turobneži in sitneži, ki jim je pogled obrnjen v dobre stare čase majhne patriarhalnosti in se ne morejo odločiti, da bi čisto in bistro gledali v veliko dobo, ustvarjajočo se vpričo nas in za nas, v dobo neutajljivega napredka.

Res je, naši založniki tožijo, knjige ne »grejo« v denar, nobenega pravega povpraševanja ni po njih; res pa je tudi, da se gospodje založniki in knjigotržci niso skoraj prav nič naučili. Tam so, kjer so bili pred vojno in še prej: knjigo v nekaj izvodih dajo v izložbeno okno in čakajo, da bi kupec začel vreti v knjigarno in da bi jim knjigo kar brž brž kupili. Založniki ne vedo, da bi morali knjigo propagirati z reklamo, veliko reklamo in da bi morali imeti potnika, ki bi hodil od človeka do človeka in nabiral odjemalcev, tudi na obročno plačevanje.

In tudi to je res, da se je zelo zmanjšala kupna moč prav tistih, ki so včasih najbolj kupovali in naročali knjige. Srednji stan, inteligenčni sloji se zdaj res težko odločijo za nakup knjige. Prepričan pa sem, da bi si knjigoljubci prav radi naročili po več knjig na leto, če bi jih dobili na majhne mesečne obroke.

Da pride vsako leto kljub vsemu na sto in sto tisoč dobrih knjig v roke slovenskega človeka, se moramo zahvaliti založniškim družbam: Mohorjevi, Slovenski Matici, Leonovi in Vodnikovim.

Tudi drugi založniki izdajo vsako leto razmeroma prav dosti knjig, leposlovnih in znanstvenih.

Glede na količino torej lahko govorimo o veli-

kem napredku, glede na kakovost pa se nova slovenska književnost še išče, kristalizira, ker tudi pri nas ni drugače nego drugod.

Saj tudi v tuji književnosti vsega sveta vidimo neko nervozno iskanje novih potov in smeri in vidimo, da leposlovje in tudi vsa druga umetnost sporadično stagnira sredi zaleta, če že ne hira sama v sebi.

Zakaj?

Vsak razvoj življenja gre v dvoje faz: v ločilno in zedinjevalno. V matematiki se ti fazi imenujeta diferenciacija in integracija, v kemiji in filozofiji analiza in sinteza. Doba pred vojno je bila tipično ločilna. Vse se je ločilo: vera od znanosti, verstvo od življenja, etika od verstva, politika od etike.

Materializem, izzvan po dolgoletnem legaliziranem uničevanju in malotenzju vseh kulturnih in duhovnih dobrin in vrlin, se zdi, da duši čisti spiritalizem.

Le v zmotah, v grehu da sta skladnost in užitek življenja, uči na ven obrnjeni pogled današnje dobe; učenost in krepost da sta ti v napoti in slepoti in v pogubo. Učenost da ti kaže preteklost in ti slika prihodnost, jemlje pa da ti sedanost in mir srca; krepost da te smeši in vara za sladkost življenja.

Materializem...

Svetovna vojna je človeštvu ispodnesla osnove življenja, ga predrugačila in mu zmotila vso duhovnost. Sport, kino, radio, jazz-band so zgrabili oslabelega človeka in ga zmaterializirali za pojav dneva in trenutka; vse višje nagibe, ki vodijo v trajnost, v duhovnost, pa so mu utrnili v množici bežne aktualnosti.

Zato ni čudno, da ta grda, surova materialistična doba ni naklonjena knjigi. (Konec prih.)

je bilo prepovedano studiranje v zamejstvu; starše, ki bi svoje otroke hoteli dati studirati izven države, bi strogo kaznovali. Ako se je vendar nekaterim posrečilo zbežati v zamejstvo, niso dobili pozneje državnih služb. Sploh so bili predpisi za izdajanje potnih listov taki, da pred 25. letom ni mogel nihče dobiti dovoljenja za potovanje. — Poljske kulturne institucije so zaprli, denar so konfiscirali; knjižnice in narodne spomine so odpeljali v globino Rusije. Najstrožje so bile prepovedane knjige zgodovinske in socialne vsebine, tiskanje del najboljših je bilo prepovedano. Šlo je tako daleč, da se imena najboljših poljskih pisateljev niso smela niti imenovati! Mickiewiczovo ime je bilo prekleto! Ako so našli koga, da je bral prepovedane knjige, je šel služiti vojake na Kavkaz! Kakšni so morali biti šele časopisi, si lahko mislimo! Cenzorji so divjali, a se zopet tresli za svojo usodo!

O nacionalnih pogledih

Neki Mirko Kopač je napisal za jugoslovensko »Novo dobo« iz Celja »Poglede in misli nacionalne mladine«. Ta šolski zgled miselne primitivnosti je res dobro podati vsaj v nekaterih poglavitnih navedkih.

Takoj v drugem odstavku prihaja tole znamenito družboslovno spoznanje:

Mi vidimo, da je svet razdeljen v države, in da se ljudje oziroma državljani vseh držav brez izjeme, kolikor so pač samostojne, borijo in sicer v eni na ta, v drugi zopet na drug način za čim uspešnejše izkoriščanje vseh činiteljev, ki šteje za njih dobro in srečno življenje. Zakaj se taki procesi vršijo baš v okvirih držav, nas za sedaj ne zanima. Dovolj je, da omenimo, da za enkrat tudi mi ne želimo sodelovati v kakšnih eksperimentih internacionalne ureditve.

Kakor se vidi, je vsebina tega razodetja vredna oblike: jezika in sloga in miselne zapovrstnosti. Svet je razdeljen v države. Toda ljudje v teh državah se bore na razne načine za kar najuspešnejše izkoriščanje vseh činiteljev, ki jih rabijo za svojo blaginjo. Torej človek človeku volk — načelo, ki je bojda veljalo za primitivno družbo. Kajti znameniti sociolog iz nacionalne mladine ne čuti, da tam, kjer se godi po njegovem opisu, sploh ni države! Se manj so pa seveda potrebne kake internacionalne ureditve.

Precej v naslednjem stavku pa izvaja:

Takoj iz te želje pa sledi njen nasledek: da je potemtakem dolžnost vsakega državljanja zagotoviti existenco svoje države in vseh njenih državljanov. To je dolžnost vseh državljanov brez izjeme; zaradi tega državljani, ki pri urejanju države za omogočanje existencije sodelujejo, nimajo pravice izkoriščati blagodat, ki jih ustvarjajo, bodisi direktno ali indirektno, njihovi sodelavljani.

Da bi iz načela kar najuspešnejšega izkoriščanja izhajala kaka dolžnost do države, to je pa že taka pregreha nad zdravo pametjo, da jo je treba prav za prav samo navesti.

Po tej miselni kolobociji prihaja zgodovinski filozof do besede:

S kulturnim razvojem človeštva se je razvijala specializacija produkcije. Tistega, kar danes loči ljudi po njihovem načinu borbe za obstoj, v pradobi še ni bilo. Danes so povsem drugačne razmere in potrebe ter je treba organizacijo življenja v državi prilagoditi današnjim razmeram in bodočim potrebam. Mladina, s pogledom ne v preteklost, ampak v sedanjost in bodočnost! Nesmisel je prebavljati dvakrat eno in isto, še posebej, če te že prvič ni nasitilo!

Če bi nam vsaj samo od daleč malo pomignil, v čem je prav za prav tisti razloček med nekdanjimi in današnjimi časi! Kajti da so razločki, za to vendar ni bilo treba sestavka v »Novi dobi«, to se bo slednjič še zadnjemu nacionalnemu mladincu zazdelo. Toda če hoče kdo izvajati kar določene nasledke, mora po zakonih logike, kar je isto kot po zdravi pameti, vendar tudi opredeliti vzroke.

Zdaj pa prihaja z idealom vseh nacionalcev, s stanovstvom:

Specializacija produkcije je izražena s stanovi, ki imajo danes svoje posebne potrebe. Njihovo medsebojno organiziranje pod skupnimi potrebami in željami ustvarja strukturo države po stanovih.

»Da je »struktura« države po stanovih ustvarilo medsebojno organiziranje stanov pod skupnimi potrebami in željami, to je spet družboslovna ugotovitev, ki ji ni primere. Nam sicer ni znana nobena država na svetu, kjer bi se bilo to zgodilo. Res da fašizmi vseh barv, v Italiji, v Nemčiji, v Avstriji, skušajo skrbati tako »strukturo«. Dozdaj še niso prišli dalje, ko da je diktaturam, ali boljše diktatorjem, povečal oblast. Kajti medsebojnega organiziranja pod skupnimi potrebami med stanov pač ni in ne more biti — razen na demokratični podlagi. Na tej osnovi pa spet stanov ne more biti, razen v svobodnih združitvah, ki pa prav zagledel niso več — stanovske!

Da je stanovski nacionalni mladinec zoper demokracijo, to se razume:

Bistvo demokracije je torej v svobodnem izražanju in uveljavljanju zahtev in potreb po načelu številčne

Univerze so zaprli, tako univerzo v Vilnu, ki se je po zaslugi kneza Czartoryskega začela lepo razvijati. Tudi druge šole so zaprli. Poljaki so morali obiskovati ruske univerze, kjer so jih pa skušali porusiti. V šole so začeli vpeljevati praktične predmete, filologično-historične so preganjali, ker so imeli pač te predmete za razmišljanje o raznih aktualnih vprašanjih v primerjanju z zgodovino za najbolj nevarne.

Zelo hud udarec za Poljsko je bila tudi šolnina, ki se je vpeljevala v gimnazije; s tem se je število dijakov zmanjšalo in mogli so vstopiti v šole samo sinovi uradnikov in plemičev.

Privatni pouk je bil pod najstrožjim nadzorstvom. Učenci, ki so jih učili doma privatni učitelji, niso dobili javnih služb. Ljudsko šolstvo je popolnoma prepadlo.

(Nadaljevanje prihodnjic)

večine. Ne vpraša se torej, ali to število sestavljajo pametni ljudje ali ne, ne vpraša se, ali so samostojno ali nesamostojno misleči, prav tako se ne vpraša, ali jo sestavljajo ljudje lastnega prepričanja ali brez njega, ali so k temu prisiljeni ali ne.

Ko bi takšenle nacionalno-mladinski družboslovce malo pomislil, kdo bo pri stanovstvu vpraševal in odločal, če ga sestavljajo pametni ljudje ali ne. Kajti nekdo mora vendar priti, ki bo postavil najpametnejšega na čelo, in če tega ne sme storiti večina, mora pač to narediti manjšina. Kje pa je poročstvo, da v tej manjšini ni še za dober del več tepcev, kakor v večini. Ali naj morda ljudje, kakor pisci takih sestavkov v »Novi dobi«, izbirajo najpametnejše?

Mi vemo, demokracija ni nezmotljiva. Toda ona nosi svoje ozdravljenje v sebi: ljudske množice imajo — v pravih demokracijah seveda! — zmeraj pravico in mogočnost, da odstranijo ljudi z vodilnih mest, brž ko vidijo, da niso sposobni. Kjer vlada manjšina, te mogočnosti ni. In če pogledamo po svetu, vidimo: kjer je demokracija, tam je napredek, je blaginja, je spoštovanje osebnosti, je človečnost. Pri diktaturah tega ni.

Škoda bi bilo časa in papirja, če bi hoteli podajati vse »poglede in misli« tega sestavka in opozarjati na vse nesmisli in protislovja. Ko govori — nacionalce! — samo o državljanih, pa se niti ne zaveda, da izroča s tem logično neizogibno vse zamejne Slovence, dve petini našega naroda, tujemu državnemu maliku. Ko govori, kakor da bi »plemensko individualno zagrizenost« povzročala demokracija, ne pa avtoritarna država — kakor da bi v pravi demokraciji sploh moglo biti kaj osnove za poudarjanje individualnosti, ki je v njej nihče ne tlači, kakor da bi te »zagrizenosti« ne povzročala ravno avtoritarna država, ki ji je vodilo in načelo, tlačiti, izkoriščati in izravnavati!

Sicer pa — ta sestavek izpričuje bolj kakor vse drugo, kakšna bi bila kakovost fašističnega nacionalizma pri nas. In kakšna bi bila izbira »pametnih ljudi«.

Opazovalec

Poglavje o realnem jugoslovenstvu

Glede na trditve nekaterih zagrebških listov, da so jugoslovenski Slovenci kakor dr. Kramer in drugi predvsem Slovenci in da gledajo samo na slovenske koristi — trditev, ki sloni samo na popolnem nepoznanju razmer in katere neosnovanost smo že večkrat poudarili — piše »Jutro«:

Vendar so ravno očitki zagrebških separatističnih listov najboljše potrdilo našega stališča, da realno jugoslovenstvo ni v nasprotju ne s slovenstvom ne s hrvaštvom in ne s srbstvom.

»Jutro« prihajajo take trditve nad vse prav, zlasti v teh dneh, ko je vse slovensko ljudstvo prežela zavest, da je treba dokončno obračunati z jugoslovenstvom, njegovim centralizmom in nasiljem in seveda tudi z nosilci te miselnosti.

Kakor nam je že znano realno jugoslovenstvo, ki ga jugosloveni slave, časte in vsiljujejo nam Slovincem že 19 let, tako je dobro, da si ga predstavljamo zmeraj in zmeraj znova. Kajti le preradi pozablajo nekateri, kaj nam je že vse prizadejalo.

Kaj je torej tisto realno jugoslovenstvo in kaj nam pomeni?

Realno jugoslovenstvo pomeni najprej centralizem, ali kakor se mu po novem pravi, unitarizem. Unitarizem pa pomeni, da ima na podlagi nekega lažnega nauka v vseh slovenskih stvarih Belgrad zadnjo, prav za prav sploh edino besedo. Kajti tudi preveč glasno godrnjanje že moti jugoslovenske unitariste v njihovi samozadovoljnosti.

Realno jugoslovenstvo pomeni dalje, da mora ves naš denar v Belgrad. Ne samo davki, ne samo prispevki za 66 fondov, tudi naš sirotinski denar, denar slovenskih vlagateljev v Hipotekarni banki, Poštni hranilnici itd.

Realno jugoslovenstvo pomeni, da nimamo mi na ta svoj denar prav nobene pravice več, da je samo milost, če od njega kaj dobimo nazaj. In da je ta milostina, ki jo dobivamo nazaj, po navadi kaj borna. Plaćujemo nad 16 %, a pri gradbenem ministrstvu bomo dobili na primer nazaj 3 % — če jih bomo dobili!

Zato pomeni realno jugoslovenstvo, da plačujemo samo na davkih 630 milijonov na leto več, kakor dobivamo nazaj. S fondi in drugimi dajatvami (Narodna banka itd.) znaša presežek blizu 800 milijonov dinarjev.

Realno jugoslovenstvo pomeni torej, da niti za najpotrebnejše stvari ne smemo razpolagati s svojim denarjem sami. In če je recimo bolnišnica v Ljubljani še tako potrebna, če ljudje v njej umirajo v množicah zaradi prenapolnjenih in nezdruživih prostorov, če mora hudo bolne zavračati, ker več ko po dva na eni postelji le ne moreta ležati, in če tudi zato kdove koliko ljudi leto za letom umira, — prava reč! Kajti realno jugoslovenstvo pomeni, da je bolj nujen most pri Pančevu, ko bolnišnica v Sloveniji, a zlasti pomeni, da se gradi most v Pančevu za naš denar, za tistega, ki bi moral biti namenjen za našo bolnišnico.

Realno jugoslovenstvo pomeni, da ni denarja za vseučiliško poslopje v Ljubljani, ker se mora za naš denar zidati državna tiskarna v Belgradu. Res, da si naši študentje in profesorji kvarijo zdravje v nezadostnih, nezdravih prostorih, res da je tiskarn v Jugoslaviji toliko, da jih je doberšen del brez dela in zaslužka — prava reč, realno jugoslovenstvo zahteva tako, ker je to za Slovence slabo in za druge dobro.

Te dni je bilo dovolj besed o neizogibni poglobitvi železniške proge in postavitvi novega postajnega poslopja v Ljubljani, ker sedanje stanje ne ovira samo prometa, ampak tudi razvoj Ljubljane, ker celo naravnost ograža življenje potnikov in meščanov. Slovenske železnice, ki donosajo četrtnino vsega donosa jugoslovanskih železnic, bi z donosom enega leta lahko uredile vse to, in dobili bi primerno poslopje in progo, naši slovenski ljudje pa dela. Tega pa spet ne dovoljuje realno jugoslovenstvo, ki hoče postaviti v Skoplju železniško postajo za 80 milijonov in zgraditi nove proge na jugu.

In realno jugoslovenstvo, to pomeni izrivanje slovenščine iz uradov, celo iz šol, pomeni uvajanje ne ujamaj sloških knjig v tujem jeziku, pomeni zlasti uvajanje slabih knjig in odstranjevanje dobrih sestavkov iz slovenskih.

Vse to pomeni realno jugoslovenstvo. »Jutro« pa pravi tako priljudno, da to ni v nasprotju s slovenstvom!

Če je slabo dobro, če je bolezen zdravje, če je hudobnost čednost — no, potem ima seveda »Jutro« prav.

Samo da smo mi Slovenci drugega mnenja. In realni jugosloveni naj se nikar ne štljuje med nas, pa če jih slabo poučeni zagrebški listi še tolikokrat po nemarnem imenujejo, ko da bi bili res pravi Slovenci.

Za enotnost blagajne

Državna hipotekarna banka ima največ slovenskega in hrvaškega denarja. Saj so morala na primer slovenska sodišča naložiti ves sirotinski denar v njej.

Kredite pa dovoljuje ta zavod pri sedanjem jugoslovensko-nacionalnem centralističnem načinu seveda največ v Srbiji. Pri nas navadno ni mogoče doseči posojila od tega zavoda, ker se je slovenskemu gospodarstveniku skoraj nemogoče prebiti skozi gosčavo ovir in predpisov, s katerimi je obdala čaršija Hipotekarno banko.

Zato tudi Slovenci nimamo nič od tega, da je ta banka sklenila znižati obrestno mero. Kvečjemu bodo naše sirote dobivale poslej še nižje obresti za svoj denar.

Zato pa se bo to znižanje tembolj poznalo v Belgradu. Belgrajski hišni posestniki so ga bili tako veseli, da so sklicali na hitro roko zborovanje svojega društva in se na njem zahvalili za znižanje obresti, kar pomeni seveda lepe zneske leto za letom.

Če bi se denar, naložen v Državni hipotekarni banki, razdeljeval po pokrajinah, kjer in kakor je bil zbran, bi seveda Belgrajčani imeli pri njem precej manj kreditov, ker bi pač ne bili mogli postaviti toliko hiš. Zato bi pa slovenski človek v tej stiski laže in ceneje dobival posojila, lahko bi kaj zidal in gradil, in stiska bi bila manjša pri nas.

Toda, tu smo že spet pri tisti stari resnici o pogubnosti jugoslovenskega nacionalstva in njegovega unitarizma. In pri spoznanju, ki ne pozna ne kompromisa ne drugega izhoda: da namreč ni poti v boljšo bodočnost, razen da jugoslovenstvo popolnoma iztrgemo med nami.

Pričujoči primer nam pa tudi kaže, zakaj je nacionalna čaršija taka nasprotnica sporazuma med jugoslovanskimi narodi. Kajti neizogibni nasledek sporazuma bi bil, da bi poslej Slovenci in Hrvatje lahko svoj denar nalagali doma, v korist svojega naroda in svojih ljudi. Tako bi pa seveda ne ostalo nič denarja za čaršijo, Belgrajčani pa bi si morali postavljati hiše za svoj denar.

Ne, čaršija ne bo nikoli za tak sporazum, da bi Slovenci in Hrvatje smeli sami razpolagati s svojim denarjem. Kajti to bi bilo proti duhu »nacionalnega edinstva«, ki se izraža na zunaj v »edinstveni kasi«.

JRZ in sporazum

Zelo huda je na Združeno opozicijo, na sporazum in na vse kar je v zvezi z njim. »Samouprava«, vodilno glasilo jugoslovenske radikalne zveze. Pod naslovom »Država na boben« priobčuje o teh stvareh uvodnik. Nekaj odstavkov iz njega prinašamo v naslednjem,

»Samouprava« torej pravi mimo drugega:

»Sporazum je napravil v ljudstvu najslabši vtisk. To ni dejanje politične modrosti, ampak ljudske norosti. Z ničimer in nikakor ga ni mogoče opravičiti. Sklenjen je bil, da išče potov in načinov za izhod iz hrvaškega vprašanja in za njegovo rešitev, pa med tem niti malo ne rešuje tega vprašanja. Sploh ne rešuje niti enega vprašanja, nasprotno meša vsa vprašanja, ki se jih je lotil, dela zmedo in pušča vtisk blaznega izživljanja. Sporazum ne obsega niti ene pametne misli in videti je, najmileje rečeno, ko da izhaja iz rok narodnih in državnih sovražnikov, ki dajejo neumne nasvete v peklenški želji, da razbijejo državno in narodno enotnost, omajejo red in pretrsejo družbene podlage ter da razbijejo državo in ljudstvo.

..... Ljudje, ki so ga sklepali, hočejo oblast, in to je bil edini pozitivni namen njihovega sporazuma. Oni hočejo ustavo, ki jo naj sklene večina Srbov, večina Hrvatov in večina Slovencev! Razen tega hočejo, da bo vlada odgovorna ustavodajni skupščini, kar pomeni, da pade lahko v njej že prvi dan. Oni podirajo hišo, ki že stoji. Sporazum je vsekako najstrašnejši v tistem delu, v katerem zahteva državni udar, da bi njegovi ljudje prišli do oblasti. Ta udar pa pomeni razhod z demokracijo in vrnitev k diktaturi. Naše ljudstvo pa noče diktature, ampak demokracijo! Zato ljudstvo odbija vse zvite in farizejske izjave tvorcev sporazuma o demokraciji, ker vidi dobro, da tisti, ki hoče odpraviti demokracijo, ne more biti demokrat in prijatelj ljudstva, niti, kadar pride do oblasti. Ljudstvo čuti popolnoma razločno, da tu ne gre več za zrelo umovanje, ampak za fantazijo in vročico oblasti-željnih politikov. Če noče priti država in mi vsi z njo na boben, se drugače niti ne more govoriti o tistih, ki so pripravljeni na kaos, da bi se ljudstvo in država uklonili njihovim zahtevam in mahinacijam starih političnih prepirljivcev in brezprimernih sebičnikov!«

Našim prijateljem!

Naš tednik »Slovenija« je treba razširiti kar največ mogoče. Prepričani smo, da to žele ne le naši dosedanja naročniki, ampak vsi prepričani Slovenci. Zato prosimo vse naše naročnike in prijatelje, da naj nam pridobivajo novih naročnikov. To zato, da list stvarno podpro in pa da se slovenska misel čimbolj razširi. Našemu tedniku je treba že zaradi kritja stroškov, ki so veliki, novih plačujočih naročnikov, da ne omagamo.

Naslove novih naročnikov naj pošiljajo naši prijatelji na naslov: UPRAVA TEDNIKA »SLOVENIJA«, LJUBLJANA, TYRŠEVA CESTA 17.

Uprava tednika »Slovenija«

Dr. Puc v dveh izdajah

Sporazuma se je najbolj razveselila dr. Pucova »Slovenska beseda«. Kar z najdebelejšimi črkami ga je pozdravila in dodala, da je med ljudstvom vest o njem »naletela na nepopisno navdušenje in izžvala brezmejno veselje«.

Kratko in malo: brezmejno vesel je dr. Puc, da misel Združene opozicije tako sijajno zmaguje. Namreč dr. Puc v izdaji iz leta 1937.

Poznamo pa še drugega dr. Puca, izdaja 1935. Takrat je bil on ban v Ljubljani, ban po milosti in volji Jevtića, in kot ban je »vodil« volitve. Vodil jih je seveda za Jevtića in zoper Združeno opozicijo. In takrat je bilo razglašeno naravnost za protidržavno, če bi kdo volil Združeno opozicijo.

Znano je še iz tistih časov, kako so se volitve »vodile«. Ko je bil na primer Jevtićev kandidat malo pred koncem glasovanja v manjšini, a so mu zadnje uro prirastli kar tisoči glasov. Kar na vsak način spričuje veliko prepričevalnost razlogov tistih, ki so volitve vodili, in njihovo moralno moč.

Zdaj je pa dr. Puc usmeril svojo prepričevalnost in moralno moč popolnoma v drugo stran.

Namreč dr. Puc v politični izdaji 1937. Združena opozicija, ki jo je dr. Puc izdaja 1935 tako vneto pobijal in »zmagoval« nad njo, je postala zanj najvišje razodetje politične modrosti.

Kako se bo neki dr. Puc še vse »razvil« recimo do leta 1939.? Ko bo videl in spoznal, da Združena opozicija nima pravega smisla za tako nagel razvoj neomajnega prepričanja?

Sklepna beseda k mladinoslovenskemu zboru v Ljubljani

Od 26. do 28. avgusta se je vršil v Ljubljani II. vseslovanski pedološki kongres (brez ruskih pedologov). Predsedoval mu je Slovenec vseučiliški profesor dr. Mihajlo Rostohar iz Brna.

Po sklepu prvega zbora, ki se je vršil v Brnu, bi se bilo moralo letos zborovati v Belgradu. Srbski znanstveniki pa se za stvar niso dovolj pozanimali. Kljub poizkusom jim ni uspelo, da bi bili sestavili pripravljalni odbor, pa tudi država jim ni mogla dati 100.000 dinarjev podpore, za katero so se potegovali, marveč jim je ponujala le 50 tisoč. Tako je obširne in odgovorne priprave za zborovanje prevzel odbor slovenskih mladinoslovcev v Ljubljani in po dveh letih dela, s 25.000 dinarji banovinske podpore (prosvetno ministrstvo ni dalo niti dinarja) odlično rešil svojo nalogo.

Na zborovanju, ki se ga je udeleževalo približno 700 slušateljev, je bilo 26 slovenskih, 5 hrvaških, 7 srbskih, 25 čeških, 11 poljskih in 4 bolških predavanj ter referatov.

V gluhonemnici je pripravljalni odbor s pomočjo brezposelnih učiteljskih abiturientov organiziral 4 razstave (povojna slovanska mladinska knjiga, zaščita otrok, pedagoška izdanja SSM, risarski izdelki dečka M. O. v starosti od 2. do 11. leta) in Čehi štiri (reformnošolska iz Zlina, mladinsko higienska iz Češkoslovaške, domoznanska iz Češkoslovaške, pomožno šolstvo v ČSR). Razstave so bile urejene izredno okusno, posamezni oddelki okrašeni z rožami, z umetniškimi Kraljevimi ter Goršetovimi slikami in kipi.

Predavanja so se vršila na Taboru, v frančiškanski dvorani, v filharmonični mali dvorani in na magistratu. Zdi se, da je pripravljalni odbor računal na število prijavljenih slušateljev in zato najel omenjene dvorane. Sicer bi bilo vsekakor umestnejše, da bi se tak znanstveni zbor vršil na univerzi. V tem, se zdi, je bila glavna napaka organizacije. Znanstveni zbori so namenjeni v prvi vrsti znanstvenikom, njihovemu medsebojnemu spoznavanju in — do mogočih meja — usmerjanju skupnega dela k skupnim smotrom. Število 700 priča sicer za veliko zanimanje naše javnosti za pedološka vprašanja. Izkazalo se pa je, da so bili slušatelji z zborom precej nezadovoljni: istočasno so se vršila po štiri predavanja, in del teh je bil Slovincem neumljiv. Poleg tega so bila predavanja povsem nesistematično urejena, vprašanja prepuščena osebnim pobudi. Težavno je bilo tudi (posebno za tujce) pohajanje iz ene dvorane v drugo. Predavatelje in slušatelje pa je vse dni preganjal čas — zamude, saj je bilo treba v treh dneh absolvirati 74 predavanj in referatov. Posamezni ciklusi popoldanskih referatov so se zavlekli pozno v noč, za debate ni bilo časa. Tej naglici, ki je kongresiste preganjala, je bil vzrok pač pomanjkanje denarja. Saj so se tuji gostje morali sami vzdrževati, čeprav so navade po drugih državah ob takih prilikah drugačne.

V okviru zborovanja se je vršil tudi koncert trboveljskih slavčkov na Taboru. Dvorana je bila nabito polna, in spet smo z žalostjo pomislili na največjo ljubljansko dvorano Union, ki jo je kupil film škoda.

Zdaj je minilo mesec dni, odkar se je zborovanje končalo. O napovedanem kongresnem zborniku, kjer naj bi izšla vsa predavanja in poročila v slovenščini, o zborniku, ki bi bil nedvomno najpozitivnejši produkt, dokaz in mentor plodnega dela slovenskih znanstvenikov, ne slišimo ničesar. Menda ne bo tudi kongresni zbornik propadel za voljo nekaj tisočakov.

Oblastnost češkega lista

Sporazum, ki se je sklenil med Združeno opozicijo in bivšo kmečko-demokratsko koalicijo, ima precej odmeva v svetu.

Tudi češki »Narodni listy« ga omenjajo, pristavljajo pa tale politični pouk, kakor ga beremo v »Slovenskem narodu«:

..... to mora biti borba, ki ne bo zgubila iz vida jugoslovenskega narodnega ideala: varovanje državne in narodne enotnosti ob polnem spoštovanju narodnih koristi in pokrajinskih pravic. Nova Jugoslavija mora biti zgrajena na narodni enotnosti, nikakor pa ne po vzoru avstro-ogrske federacije, v kateri ni bilo enotnega državnega patriotizma, marveč vseskozi samo sredobežne partikularne narodne sile.

Ne vemo, če so ti predpisi res prav taki zagledali v češkem dnevniku beli dan. Če niso, bi nas samo veselilo, in »Narodni listy« naj se zahvalijo »Narodu«, da jih je tako nerodno razumel. Če so pa bili res tako neokusno in oblastno napisani, jih pa zavračamo z vso odločnostjo.

Najprej moramo od lista bratovskega in demokratskega naroda zahtevati, da nam ne daje pred-

pisov: mora... mora... mora... Naj se zanese, da tako Slovenci kakor tudi Hrvatje in demokratski Srbi prav dobro vedo, kaj morajo in kaj ne, in da poleg tolikih domačih predpisov tujih prav nič ne rabimo. Kajti naši nazori o demokraciji so taki, da ne prenašajo tujih »mora«, in da so ti nazori pravi, se prepričajo lahko »Narodni listy« iz Masaryka, ki so ga ob njegovi smrti tudi slavili, čeprav so ga res za njegovega življenja vsa sili hudo napadali.

Da so si pri svojem protidemokratskem mišljenju »Narodni listy« usvojili jugoslovenski nauk o narodni enotnosti, ali z drugimi besedami naš centralizem, je samo logični nasledek tega njegovega protidemokratskega mišljenja. Mi Slovenci — pa seveda prav tako Hrvatje — si bodo seveda navzlic njihovim »mora« slej ko prej lastili pravico, da sami presojamo, če smo narod ali če nismo narod. In »Narodni listy« so prav zadnji, ki jih bomo vpraševali za mnenje in svet.

Češko-slovaška republika je v načelu demokratska država. Zato notranja napetost v njej ni tako hudo narasla, kakor pri nas, kjer so jo jugoslovenci s svojimi protiljudskimi, nasilnimi načini stopnjevali do vrhunca. Toda tudi v češko-slovaški državi je napetosti še zmeraj dovolj. Imajo pač gori še zmeraj preveč ljudi, kakor so za »Narodni listy«, in premalo takih, kakor je bil Masaryk. Napetosti pa je zato toliko, ker je tudi pri Čehih centralizma še vse preveč. Upamo, da si bodo Čehi znali pomagati, a pomagati si ne bodo mogli in znali, razen s popolno in do kraja izvedeno samoupravo. Prav te dni so morali dati samoupravo Prikarpatski Rusiji, ker so tako zahtevali »sredobežne partikularne narodne sile«, in gotovo je, da s tem teh »sredobežnih sil« še ni kraj in jih tudi ne bo, dokler ne dobijo tudi drugi narodi svoje popolne samouprave. Šele potem, ko bodo sredobežne sile izločene, bo mogoče oživiti sredotežne sile, kakor to vidimo v Švici, kjer so pač v demokratizmu za dobro dolgo pot pred Čehi.

Mali zapiski

Prepovedane knjige

Minister za notranje stvari je prepovedal uvažati in širiti v naši državi tele knjige:

1. »Imperializem kot najvišja stopnja kapitalizma«.
2. »Vprašanje ljeninizma«.
3. »Komunistični manifest«.

Zoper fašistične načine.

Odpor zoper fašistične načine postaja zlasti med izobraženci vseh narodov vsak dan večji. Pravkar poročajo listi, da je znameniti madžarski skladatelj Bela Bartok, profesor na budimpeštanski visoki šoli za glasbo, prepovedal budimpeštanskemu radiu izvajanje njegovih skladb z namenom, da bi jih prenašale nemške in italijanske radijske postaje. Stoji na stališču, da naj nasprotniki demokracije in človečnosti sami pokažejo, kaj znajo. Fašistične metode po radiu postajajo ponekod že vsem zoprne. Po demokratskih državah je velik odpor tudi zoper način poročanja nekaterih domačih radijskih postaj, ki zajemajo svoje vesti po večini iz fašističnih virov, iz drugih, n. pr. čeških, francoskih in angleških pa le v »izvlečku« in toliko, da ostane resnica prikrita. Če jih dejstva že naslednji dan pobijejo, za to se te postaje ne zmenijo. Dosegle so svoj namen, če so poslušalci magari samo en dan v zmoti. Zato ni čudno, če možje Bartokovega slovesa ne marajo imeti s takimi načini nič skupnega.

Sporazum in hrvaški listi.

Marsikoga utegne zanimati, da hrvaški listi o sporazumu sedaj, ko je sklenjen, ne pišejo več. Očitno ne delajo tega glede na predpise o tisku.

Izzivanje

Te dni ponuja neka mariborska trgovina slovenskim odjemalcem »tekoči obers«. Ker najbrž sama dvomi, da bi jo Slovenci razumeli, pristavlja v oklepajih, da gre za sterilizirano smetano. Podjetje torej ve, da pomeni nemški »obers« slovenski »smetano«, pa kljub temu izzivlje v slovenskem vabilu z nemško besedo. Sicer pa tudi, če bi tega ne vedelo, ker morebiti lastnik slovenščine dobro ne zna, bi bila njegova dolžnost, da se pouči. Vsak slovar bi mu dal pojasnilo, a prav tako tudi vsaka naša mlekarica.

Tako izzivanje je treba odločno zavriniti. Najmanj pa je, kar lahko zahtevamo od Slovencev, da ne kupujejo izdelkov, ki tako žaljivo malijo našo materinščino.

Izpred sodišča.

Sodnik: »Kako morete vendar trditi, da je Revna udaril Pohlevca, ko je dokazano, da ta tedaj sploh ni imel palice, vas so videle pa vse priče, da ste vihteli gorjačo?«

Vojska: »Ja, gospod sodnik, to je pa tako. Saj ste gotovo tudi vi brali, da kdor se oborožuje, je za mir.«

Urednik in izdajatelj: Tone Fajfar v Ljubljani.